

հանդիպել է ժ. դարու հայերէն Աւետարանի մը, յորում ծանօթութեամբ մը Մարկոսի ժ.Ձ. 9-20 կ'ընծայուի «Արևուտիտի երկրոս», զոր Պապիսա՝ ըստ Եւսեբիոսի կեանքացոյցի կ'ընդհանրական Պատմութեան (Գիրք Գ. Գլ. 39) «Պալատիս Տիւանէ կը կոչէ, Հրատարակելէ և ուրիշ շատեր՝ այդ ծանօթութեան այնչափ հաւատք ընծայեցին՝ որ կարծած թէ աւետարանիչ ժ'իսկ ըսած ըլլար՝ այնքան պիտի չհաստատային»:

Գ. — Ի շարք, ոչ նուազ ուշադրաւ է Եւսեբ. կեանքացոյցի մէջ վկայութիւնը, որ առ Մարկոսն ինչորոշն մէջ (Գիրք Ա. զլ Ա. և Մ. P. G. 22. 937-940), երկ-դիմի կերպով մը կ'ըսէ, որ զրեթէ բոլոր ընտիր օրերնապա (ծննդաբան) մէջ Մարկոսի աւետարանը ժ.Ձ. զլ. 8րդ համարով կը վերջանայ: Ուրիշներ և ի շարք իր հնդիպակութեան կը հետեին, — Ուրեմն, շարք և Հեւնութիւն, կարծեալ զէթ այս անգամ զմեզ թողած՝ մեր հակառակորդաց կը ժայնացնին: — Այլ ո՛ր:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. — Երկրորդ Աւետարանի վերադարձութեան (ժ.Ձ. 9-20) վաւերականութիւնը հաստատող վերայադրեալք:

Ա. Ձեռագիրք. Գունարէն Գլխագիր ծնողագրաց թիւն 169 է. ասոնցմէ, ինչպէս տեսնենք, միայն հինգը տաւակոյս կը շանեն, (որոնց երկուքը չունին, երկուքը համազօր բացառութեամբ ունին, և միւս տարակուսական կերպով ունի). ունինք ուրեմն 164 ծնողներ որ վաւերականութիւնը կը հաստատեն, և հինգ՝ որ զայն լուկ կը լսեն, ուրիշ ոչինչ: Այդ կը հարցնենք, Պ. Գոյաւածագիր, թէ որ հարկեր մարդ բան մը կը հաստատեն, և հինգ չոյդ (հաստատ հնդիպակութեան), նոյն բանը կը ժխտեն ասանց ժխտելոյն պատճառ մը տալու՝ որո՞ւն հետեիլը բանաւոր կը թուի ձեզ, հարկերն թէ հնդին Եւրպպէս, Գունարէն 40 Եւրոպայից Մարկոսի «վերջարանութիւնը» վտանդի մէջ էր դնեն. բայց չմոռնանք ըսելու, որ ասոնց զէմ ունինք 2342 Եւրոպայից, որոնց 69 շատ յարգի են, և հնդիպակութեամբ զերաւ զանց քան միւսները: Անշուշտ հոս ևս չազար հոգոյ խօսքը մտիկ ընելը շատ աւելի խոչնդմութիւն է քան 6-7 հոգոյս:

Բ. — Թարգմանութեան մէջ Սինայականն (Ասորա-կանը) չունի Մարկոսի զլ. ժ.Ձ. 9-20. Բայց հնութեամբ և հնդիպակութեամբ անոր հաւատար թարգմանութիւնք Գուրեմոտեան (Գ. դարուն), Վուլկադա՝ զոր հմուտ բողոքական քննադատ մը Y. A. Bengel (տ. E. Nestel է XVII N. T. graece-latine), սես թէ ինչպէս կը դրուատէ. «*Latine versionis lectio... eximium ob singularem antiquitatem pondus habet*». = Լատին թարգմանութիւն՝ իր եզակեան (եյակատր) հնութեամբ պատճառաւ՝ մեծ կարեւորութիւն (հնդիպակութիւն) մ'ունի: Եւրպպէս չայլականն, Մեմփականն են: Այդ զարմեալ կարծած ժ. դարու հայկական երեք, և (ԺԱ. — ԺԲ դար) Եթովպական 2-3 ծնողներ, չորրորդ դարու հնդիպակութիւնները չեն կրնար խախտել. Ուրիշ ո՛ր:

Գ. — Ա. շարք գալով, Ա. Գոստաթիոս վկայե, իր Զատագովութեան մէջ (Գիրք Ա. զլ. 10Ե): Մարկոսի վերջարանութիւնը կ'ակնարկէ: Տատիսնոս իր «Համա-

թարգման»ին մէջ բառ առ բառ ունի զայն. այսպէս Ս. Երանոս, Հիպոլիտոս, Ս. Գեորգի Մթերնացի իր «Զգոց»ին մէջ. նմանապէս Բ. դարու անվանի «Գործք Պիղատոսի»ն ինչորոշ տակ կ'ողջ համարներէն մէջը հրովներ ունի. — Եւսեբիոս կեանքացոյցն հնդիպակութեան գալով՝ պէտք է պարզապէս ըսել, որ չափազանց զեղով խօսած է հոն, և արդարեւ, եթէ ճիշտ ըլլար իր ըսածը՝ թէ «զրեթէ բոլոր ընտիր օրերնապա մէջ Մարկոսն Աւետ. Իրդ համարով կը վերջանայ»՝ ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ այսօր մենք 164 Գլխագիրք, 2342 Եւրոպայից ունինք, թողլով հին թարգմանութիւններն և Ս. Հարք բազմաթիւ մէջբերումներն ու վկայութիւններն: Թէ որ ճիշտ ըլլար, կը կրկնենք, այսչափ վկայութեանց հանդէպ անհասկնալի բան մը կը դառնար կեանքացոյցն ըսածը:

Իրեք չորս ծնողագրաց երկդիմի և անստոյգ հնդիպականութենէ ուրեմն (յարգելով միշտ անոնց պատկանելի հնութիւնը) ընդհանուր բան մը կարելի է չեւտեցնել, մանաւանդ երբ մէկ ծնողներ կամ վկայութեան զէմ հարկեր և կանգնին, և տասնի՝ հազար, հաւատար հնդիպակութեամբ (օր. հմ. A = Աղեքսանդրեան Ե. դարու նշանաւոր ծնողներն և այլք): Հոս ուրեմն հնութիւն ու բազմաթիւ կարեւոր են:

Այդ այս ինչորոշ մէջ ուրիշ եզրակացութեան մը չեմ կրնար գալ բայց եթէ անոր՝ զոր բնական ինչքը կը թելադրէ, այսինքն թէ՛ երկրորդ աւետարանի վերջարանութեան վրայ (Մարք. ժ.Ձ. 9-20) այլևս տարակուսանք անգամ հակաքննադատական է, և պիտի ներէ ինձ անշուշտ մեր Գոյաւածագիրն որ ըսած թէ՛ այսչափ յայտնի բանի մը վրայ երկբայիլ՝ կատարեալ սկզպակական հնութիւն է և բոլորովին անսեղի:

Հ. ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Շարունակելի)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԲՐԻՍՏՈՍԻ

Ա.Ղ.ՕԹԻՔ Ա.Ռ. ԳՐԻՍՏՈՍ

Դեռ մեր մէջն ես ամէն օր եւ յաւիտեան մեզի հետ պիտի ըլլաս:

Կ'ապրիս մեր միջեւ, մեր քով, երկրիս վրայ որ քուկոչ է եւ մերը, այս երկրիս վրայ որ քեզ ընդունեց մանուկ՝ մանուկ: Ներու միջեւ, եւ մահապարտ՝ աւազակ: Ներու միջեւ, կ'ապրիս ողջերուն հետ ողջերուն երկրին վրայ որ քեզի հաճելի եղաւ եւ զոր կը սիրես, կ'ապրիս ոչ — մարդկային կեանքով մը մարդոց երկրին

վրայ, գուցէ անհրեւոյթ նա՛ եւ անոնց որ քեզ կը փնտռեն, գուցէ հրեւոյթին տակ աղաքատի մը՝ որ կը գնէ իր հացը եւ ոչ ոք իրեն կը նայի:

Բայց արդ հասած է ժամանակը որ պէտք է երևաւ մեզի ամենուս եւ տաս նշան մը վճռական եւ անհրեքելի այս սեւ լուսնին: Դուք կը տեսնես, Յիսուս, մեր կարիքը. կը տեսնես թէ ինչ աստիճան մեծ է մեր մեծ կարիքը. դուն չես կրնար չճանչնալ թէ որքան անյետաձգելի է մեր կարօտութիւնը, որքան դժուակ եւ իրական է մեր անձկութիւնը, մեր չբաւարարութիւնը, մեր յուսահատութիւնը. դուն գիտես թէ որքան կը կարօտինք քու մէկ միջամտութեանդ, որքան կարեւոր է քու մէկ դարձդ:

Ըլլայ իսկ թող կարճ դարձ մը, յանկարծահաս զայուստ մը, որուն թող հետեւի յանկարծահաս մեկնում մը, երեւում մը լոկ, հասնիլ մը եւ մեկնիլ մը. խօսքիկ մը լոկ հասնելուդ, խօսքիկ մը լոկ մեկնելուդ, նշան մը լոկ, միակ ազդարարութիւն մը, փայլատակում մ'երկնքին մէջ, լոյս մը գիշերին մէջ, բացում մ'երկրեան, պայծառութիւն մը գիշերին մէջ — ծածկ մը լոկ քու յաւիտենականութենէդ, խօսք մը լոկ քու յորտր լուսնեանդ:

Պէտք ունինք քեզի, քեզի միայն, եւ ուրիշ ոչ ոքի: Դուք միայն՝ որ մեզ կը սիրես՝ կրնաս զգալ մեզի ամենուս համար որ կը տառապինք՝ գթութիւնը զոր ամէն ոք մենէ կը զգայ իր անձին համար: Դուք միայն կրնաս զգալ թէ որչափ մեծ է, անչափելիորէն մեծ քու պէտքդ որ կայ այս աշխարհիս մէջ, աշխարհի այս ժամուս մէջ, Ուրիշ ոչ ոք, ոչ ոք այնչափ ներէ որ կ'ապրին, ոչ ոք անոնցմէ որ կը ննջեն փառքի տիղմին մէջ՝ կրնայ մեզի կարօտեալներուս, ընկղմածներուս արեւի չբաւարարութեան մէջ, թշուառութեանց ամենէն զարհուրելիին մէջ՝ այսինքն է հոգւոյ, տալ բարիքը որ կը փրկէ: Ամէնքը պէտք ունին քեզի, նաեւ անոնք որ չեն գիտեր զայն, եւ անոնք որ չեն գիտեր զայն շատ աւելի քան զանոնք որ գիտեն:

Սովալուրդ կը կարծէ հաց փնտռել եւ քեզի է անօթի. ծարաւահիւժը կը կարծէ ջուր ուզել եւ քեզի է ծարաւ, հիւանդը պատրանքն ունի առողջութեան տենչալու, եւ իր հիւանդութիւնը քու բացակայութիւնըդ է: Ով որ աշխարհի մէջ զոգեցկութիւն կը փնտռէ, առանց անդադառնալու կը փնտռէ քեզ՝ որ ես կատարեալ եւ անթերի զոգեցկութիւնը. ով որ իր մտաւ ծուռեցրում մէջ ճշմարտութիւնը կը հետապնդէ, կը ցանկայ՝ առանց ուզելու՝ քեզի՝ որ ես միակ ճշմարտութիւնը՝ արժանի գիտցուելու. եւ ով որ կը տագնապի խաղաղութեան ետեւէն, կը փնտռէ քեզ՝ միակ խաղաղութիւնը ուր կրնան հանգչիլ ամենէն անհանգիստ սրտերը: Անոնք քեզ կը կանչեն՝ առանց գիտնալու թէ քեզ կը կանչեն, եւ իրենց աղաղակը անբացատրելիօրէն աւելի ցաւազին է քան մերը:

Մենք չենք աղաղակել քեզի ոչ քեզ կարենալ տեսնելու ունայնսսիրութեան համար՝ ինչպէս տեսան քեզ Գալիլեացիներն ու Հրեաները, ոչ անգամ մը աչքերդ տեսնելու ուրախութեան համար, եւ ոչ ալ մեր աղերսաւնքովը քեզի յաղթած ըլլալու անմիտ հպարտութեան համար: Չենք խնդրել մենք մեծ էջքը երկինքներու փառքով, ոչ Ալլակերպութեան չորիւնը, եւ ոչ ալ հրեշտակներուն փողերը եւ ամբողջ վսեմ արարողութիւնները վերջին Գալուստին: Այնքան խոնարհութիւն կայ՝ գիտես դուն՝ մեր աղմկայոյզ յորտրտանքին մէջ: Մենք միայն քեզ կ'ուզենք, քու անձը, քու հէք մարմինդ ծակուած ու խոց աղաքատ գործաւորի իր խեղճ շապկով. կ'ուզենք տեսնել այն աչքերը՝ որոնք կ'անցնին թափ կուրծքին պատէն եւ սրտին միտէն, եւ կ'առողջացնեն՝ ինչպէս խոցեց զայրու թով, եւ կ'արիւնին՝ երբ կը նային գորովանքով: Եւ կ'ուզենք լսել ձայնիդ որ կ'ահարեկէ դեմերը թէեւ քաղցր է, եւ կը դուրսէ մանուկները թէեւ զօրաւոր է:

Դուն գիտես թէ որչափ մեծ է՝ ճիշդ այս ժամանակիս՝ պէտքը քու նայուածքդ եւ քու խօսքդ: Դուն լաւ գիտես որ քու մէկ ակնարկդ կրնայ յեղափոխել եւ վեր

ի վայր շրջի մեր հոգիները, որ քու ձայնըդ կրնայ քաշիլ հանել զմեզ մեր անհուն թշուառութեան աղբիւսէն, դուն մենէ լաւ գիտես, մենէ շուտ աւելի խորապէս՝ որ քու ներկայութիւնդ ստիպողական է եւ անցետաճգելի այս ժամանակին մէջ որ քեզ չի ճանչնար։

Ելա՞նք առաջին անգամ՝ փրկելու համար. ծնար փրկելու համար. խոսեցար փրկելու համար. ի՞նչ տուիր որ խաչեն քեզ փրկելու համար. քու արուեստդ, գործըդ, առաքելութիւնդ, կեանքդ փրկել է։ Ի՞նչ մենք ունինք այսօր այս գորշ եւ ժանտաժուտ օրերուն մէջ, տարիներուն մէջ այս՝ որ խտացում մըն են, աճում մ'անհանդուրժելի սոսկումի եւ ցաւի, ունինք պէտք՝ անյայտ եւ անդանդալ՝ փրկուած ըլլալու։

Եթէ դուն ըլլայիր Աստուած մը նա՛ս խանձուտ եւ կծու, Աստուած մը որ որի կր պահէ, Աստուած մը վրէժխնդիր, Աստուած մը միայն արդար, այն ատեն մտիկ պիտի չընէիր մեր աղօթքին։ Վասն զի մարդիկ ինչ չարիք որ կրնային ընել քեզի, մահուընէ՛կ վերջն ալ, եւ աւելի մահէ՛կ վերջ քան ողջութեանդ, մարդիկ ըրին քեզի. մենք ամէնքս, ես ինքս որ քեզի հետ կը խօսիմ՝ ուրիշներու հետ միւս ասին՝ որինք. Հազարաւոր Ռուսներ համբուրեցին՝ քեզ ծախենէն վերջ՝ եւ միայն երեսուն դահեկանի համար չէ, եւ այն՝ ոչ թէ մէկ անգամ. լեզունք փարխեցինք, գունդիք կայափառներու քեզ չաբաղորդ հրատարակեցին, արժանի գամուելու. եւ միլիոն անգամ՝ մտածումով ու կամով քեզ խաչեցին, եւ յաւիտեական շնորհամ մը միջոցից հրապուրեալներու ծածկեց քու դէմքդ թուրով եւ ապտակներով. եւ ծառանքը, աւելածոները, դժապաններն ու զինուորներն արծաթի եւ իշխանութեան անիրաւ տէրերուն, եւ հազարաւոր Պիղատոսներ, սեւ կամ կարմիր հագած, բաղնիքէն հազիւ ելած, անուշահոտ իւղերով ոծուած, լաւ սանարուած եւ ամբողջ յանձնեցին քեզ հազարաւոր անգամներ կոխողներուն՝ քեզ անմեղ ճանչնալէն վերջ, եւ անհամար բերաններ՝

փքալից եւ զինհետ՝ խղիղեցին անհամար անգամներ ազատութիւնն ապիրատ աւազակներու, խոստովանուած ոճրագործներու, յայտնի մարդասպաններու, որպէս զի դուն անթուելի անգամներ քաշքշուէիր դէպ ի կառափ եւ զամուէր ծառին՝ երկաթէ բռնեներով, դարբնուած վախէ եւ ծեծուած՝ ատելութենէ։

Ուայց ամէն բան ներեցիր եւ միշտ Գիտես Կուն, դուն որ մեր մէջն հղար, թէ ինչ է խորք մեր թշուառական բնութեան։ Մենք ուրիշ բան չենք՝ եթէ ոչ կարկրտուածներ եւ ապաստեալներ, տերեւներ յեղեղուկ եւ անցաւոր. դահիճներ մենք մեզի. զածած վրժուրներ՝ փռած չարքին մէջ ինչպէս կաթնիկը մը իր միզածին. ինչպէս գինով մը որ կը տապալտրիկ ործկացած եւ ջմացած իր փախուցներուն անդրոյթներուն մէջ. ինչպէս դաշուահար մը տապաստ իր ապաժոյժ արիւնին մէջ, ինչպէս վիրալից մը ուտուած իր փտութեան մէջ. Փեղ մերժեցինք, վասն զի չափազանց մաքուր էր մեզի համար. քեզ դատապարտեցինք՝ վասն զի դատապարտութիւնն էիր մեր կեանքին. Դու ինքդ ըսիր այն օրերուն. «Ինչպէս աշխարհի մէջ եւ մարմնով յայտնուեցայ իրենք եւ գտայ ամէնքը գինով եւ անտեղի ոչ մին ծարաւ չէր. եւ իմ հոգիս կը տառապի մարդոց որդիներուն համար, զի կոյր են սրտերով»։ Բոլոր սիրունները նման են անոնց՝ որ քեզ խաչեցին, եւ ինչ երեսոյթի տակ ալ գաս՝ քեզ կը մերժեն։ «Դիման են՝ կ'ըսէիր» — այն տողը որ կը կենան հրապարակներու վրայ եւ կը պոռան ընկերներուն. Որինք զարկինք ծեղի եւ չպարեցիր, որոպէս եւ չլայցիր ք։ Ուայց արիւնք մենք՝ գրեթէ վախճուած սեւ ըունդներ։

Ուայց եկած է արդ ժամը որ մարդիկ աւելի գինով են քան այն ատեն, բայց աւելի ծարաւ։ Ոչ մէկ ժամանակի մէջ ինչպէս այս՝ գերմանական փրկութեան մը բողոքիչ ծարաւն զգացինք։ Ոչ մէկ ժամանակի մէջ, որչափ կը յիշենք, անարգութիւնն այսքան անարգ է եղած եւ այս

բուրք այսքան հրատուրու իրկիրը Դոմիք մին է լուսաւորուած արեւուն զիջողութեանն, թայց մարդիկ միարճուած են կրդկողանքէ ու արցունքէ շաղախուած կուպրի մը մէջ, որմէ կ'ելլեն երբեմն դուրս՝ այլաճախուած եւ մտաբախ՝ նետուելու համար արիւնի կարմիր եռանդնուտին մէջ՝ լուսացուելու յուսով, Վիշ ատեն է որ եւան այս մոլեկան լուսացումներէն մէկէն, եւ դարձան՝ անհուն տասանորդումէ վերջ՝ կրդկողանքի հասարակաց կոյտին մէջ, փանտախտներն հետեւեցան պատերազմներուն, երկրաշարժները ժանտախտներուն, ահա՛ զին Գոտեր նեխած դիակներու, որչափ կը բաւէր բազմամարդացնելու թագաւորութիւն մը, փառած են որդնալից երկրի թեթեւեւ ծածկոյթին տակ, զբաւելով՝ եթէ միասին ըլլալին՝ շատ գաւառներու տաւրածութիւնները, իւր սակաւն, իբր թէ այն բոլոր նախնիները տիեզերական քնաջընջութիւն առաջին մասնավարն ըլլալին, կը շարունակեն սպաննել ինքզինքնին, սպաննել ուրիշը, Հարուստ ազգերը անթիւութեան կը դատապարտեն ազգատ ազգերը, ապստամբներն իրենց երէկի տէրերը կը սպաննեն, տէրերը փողոտնէ կու տան բոլորտներն իրենց վարձկաններուն ձեռքով, նոր դիկտատուներ, օգտուելով ամէն դրութիւններու եւ ամէն կարգերու քայքայումէն, կ'առաջնորդեն ամբողջ ազգեր չքաւորութեան, նախնիներու եւ քայքայման:

Այսանական սէրն ամէն մարդու իր անձին համար, ամէն դասակարգի իրեն համար, ամէն ժողովուրդի լոկ իրեն համար, աւելի եւս կոյր է եւ հսկայ յետադիւրներու՝ ուր ատելութիւնը ծածկեց երկիրը կրակով, ծովով, փոսերով ու ոսկորներով: Անձին սէրը՝ տիեզերական եւ հասարակաց պարստութենէն վերջ՝ հարիւրապատկեց ատելութիւնը, ատելութիւնը փոքրերուն՝ մեծերուն դէմ, զոգոհներուն՝ անհանգարտներուն դէմ, ծառայողներուն՝ ըստըրկացած տէրերուն դէմ, փառասէր կուսակցութիւններուն՝ շիջելիափառ կուսակցութիւններուն դէմ, իշխող ցեղերուն՝ հը-

պատակ ցեղերուն դէմ, ընկճուած ժողովուրդներուն՝ ընկճող ժողովուրդներուն դէմ: Աստիճանային որկորածէտ ցանկութիւնը առաջ բերաւ կարեւորին չքութիւնը, հեշտութեանց մարմաջը՝ տառապանքներուն կրծումը, ազատութեան մոլեգնութիւնը՝ ոտնակապերու ծանրացումը:

Վերջին տարիներուն մէջ մարդկային ազգի՝ որ արդէն հարիւր տնեղիւրու զառանցանքին մէջ թալթալ կը խաղար՝ խնդեցան Վարդը աշխարհը կը թնդայ շառաչիւնով փլատակներուն որ կը կործանին, սիւններ կը թաղուին տիգրին մէջ, եւ լեռներն ինքնին իրենց գագաթներէն պահալով՝ դարավէժ կը թաւալեցնեն քարերու անհեթեթ կոյտեր, որպէս զի ամբողջ երկիրը դառնայ զմեղակ հարթ հասարակ դաշտ մը: Մարդերէն անտիք որ տգիտութեան անդրբնին մէջ անարատ էին մնայել, ապշուողած են բռնի հովուական իրենց յարկերէն եւ ըլլած դէպ ի կատարի խառնուրդը քաղաքներու պըղծուելու եւ տառապելու համար:

Այնուրեք թոհուր մը խառնափնդոր, մերկում մը առանց յոյսի, եռացում մը որ կ'ապակեցնէ տը, անհաղատութիւն մը զոգոհ ամէն բանէ եւ աւելի իր իսկ զոգոհութենէն: Մարդիկ՝ ամէն թոյներու դմէն զինուութեան մէջ՝ ինքզինքնին կը սպառեն իրենց եղբայրներուն փնասելու ցանկութեամբ, եւ ազատելու համար այս անփառունակ ցանկութենէն՝ ամէն կերպով մահ կը փնտռեն: Յափշտակիչ եւ արիւրիտան զեղերը, հեշտութիւնները որ կ'այրեն բայց չեն յազցներ, ալքերը, խաղերը, զենքերը կը բարձրացնեն ամէն օր հազարներու՝ վերապրողներէն բռնի տասանորդուածները:

Աշխարհը չորս տարի ամբողջ արիւնով թախտեցաւ որոշելու համար թէ ո՞վ աւելի մեծ ածու մը եւ աւելի խոշոր ցաւակ մը պիտի ունենար: Միամտնայի ծառաները պատերիցին կալիւրանը անվերջանալի փոսերու մէջ աւելի հարուստ ըլլալու եւ թշնամիներն աղքատցնելու համար, թայց այս զարհուրելի փորձառութենէն ոչ ոք օգ-

տուեցաւ: Ամէնքն առաջուրնէ աւելի սղ-
քատ, աւելի սոված, ամէն ազգ դարձաւ
վաճառական աստուածին տիրոջ ոտքերուն՝
զոհելու համար իրեն՝ իր խաղաղութիւնը
եւ ուրիշին կեանքը: Աստուածային Գործը
եւ սուրբ Դրամը կը գրաւեն աւելի քան
երբեմն դիւարախ մարդիկը: Ով ընչ ունի՝
կ'ուզէ շատ. ով շատ ունի՝ կ'ուզէ աւելի.
ով աւելի ունի՝ կ'ուզէ ամբողջը: Լափող
տարիներուն վատնումին վարժուած՝ ժուժ-
կաներն որկրամով են եղած, համակամ-
ները նենգամիտ, համեստները աւագակու-
թեան տուած իրենք զիրենք, ամենէն ող-
ջախոհները՝ անարժան շահավաճառու-
թեան: Վաճառականութիւն անուան տակ
կը գործադրուի վաշխառութիւն եւ գրա-
ւում. մեծ ճարտարութեան նշանին տակ՝
ծովահնէնութիւն ընչեքո՝ ի ֆրանս շատերու:
Խաբեքաններն ու յափշտակողները պահա-
պան են հասարակաց դրամին, եւ զրկանքը
կանոնի մաս է բոլոր սակաւապետութիւն-
ներուն (oligarchie): Աւագանները՝ մի-
այն մնացած իբր արդարութեան պահա-
պան, չեն խնայեր՝ տիեզերական գոյու-
թեան մէջ՝ եւ ոչ իսկ աւագակներուն:
Հարուստներուն ցուցամոլութիւնը զամած
է ամենուն մտքին մէջ՝ թէ ուրիշ բան
կարեւորութիւն չունի երկրիցէ վերջապէս
ազատուած երկրի վրայ, բայց միայն ոս-
կին եւ ինչ որ կրնայ գնուիլ կամ վատ-
նուիլ ոսկիով:

Բոլոր հաւատքները այս գարշահոտ
աղբիւսին մէջ կը փճանան ու կը մեռնին:
Միակ կրօնք մը կ'իշխէ աշխարհի. այն՝
որ կը ճանչնայ գերագոյն երրորդութիւնը
վրտանի, Մամոնայի եւ Պրիւպուսի: Ոյժը
որ իբր խորհրդանշան ունի Սուրը, եւ
իբր մեհեան՝ Ձինուորանոցը. Հարստու-
թիւնը՝ որ իբր խորհրդանշան ունի Ոսկին
եւ իբր մեհեան՝ Քսակը, Մարմինը՝ որ
իբր խորհրդանշան ունի Փալլոսը եւ իբր
մեհեան՝ Բողանոցը: Այս կրօնքն է որ կը
թագաւորէ բովանդակ երկրի վրայ, զոր
կը պաշտեն եւանդեամբ եւ արդեամբ՝
եթէ ոչ միշտ խօսքով՝ բոլոր ապրողները:
Հին ընտանիքը կը քանդուի. ամուսնու-

թիւնը ջնջուած է շնութեամբ եւ բազմա-
կնութեամբ. զաւակ ունենալը շատերուն
անէծք կը թուի, եւ կը խորշին անկէ
զանազան նենգութիւններով եւ կամաւոր
վիժումներով, պոռնկութիւնը կը յաղթէ
օրինաւոր սէրերուն. սոցոմականութիւնը
իւր ջատագովներն ու իր պոռնկոցներն
ունի. բողբը՝ հասարակաց թէ՛ ծածուկ՝
կը թագաւորեն ծիրածներու եւ փրանկ-
ախտաւորներու անհուն ժողովուրդի մը
վրայ:

Չկան այլ եւս Միապետութիւններ եւ
Հասարակապետութիւններ: Ամէն կարգ ու-
րիշ բան չէ՝ եթէ ոչ ճակատ մը եւ պա-
ճաւապատանք մը: Հարստապետութիւնն
ու Ռամկավարութիւնը՝ քոյրեր ոգիին ու
վախճաններուն մէջ՝ իրարու ձեռքէ կը խը-
լեն իշխանութիւնն ըմբոստ ջոխներուն,
որոնց գէշ կերպով կը ծառայէ թոշակաւոր
միջակութիւնը: Եւ սակայն այս դասա-
կարգերուն մէկին կամ միւսին վրայ Աղ-
բապետութիւնը՝ իրականութիւն իսկական
եւ անվիճելի՝ ենթարկած է բարձր ցա-
ծին, որակը քանակին, ոգին տիգմին:

Դուն գիտես այս բաները, Քրիստոս
Ռիսուս, եւ կը տեսնես որ ուրիշ անգամ
մըն ալ հասած է ժամանակներու լրումը,
եւ թէ այս տեղոտ եւ կնճացած աշխարհը
ուրիշ բանի արժանի չէ՝ եթէ ոչ պատ-
ժուելու Հրահեղով մը կամ փրկուելու
քու բարեխօսութիւնովդ: Միայն քու Եկե-
ղեցիդ հիմնուած քննէ Պետրոսի վէմին
վրայ, միակը որ արժանի է Եկեղեցի ա-
նունին, Եկեղեցին միակ եւ տիեզերական
որ կը խօսի Հոռոմէն քու փոխանորդիդ
անսայթաքելի խօսքերովը, զեռ կը բար-
ձրանայ՝ զօրացած յարձակումներէն, մեծ-
ցած հերձուածներէն, երիտասարդացած
դարերէն՝ աշխարհի մոլեգին ու տղմալից
ծովուն վրայ: Բայց. դուն ներկայ ես քու
հոգեովդ՝ գիտես թէ քանինքն ու քանինքն,
նոյն իսկ անոնց մէջէն որ հոն են ծնած՝
կ'ապրին իր օրէնքէն դուրս:

Ըսիր անգամ մը. « Եթէ մէկը առան-
ձին է՝ ես անոր հետ եմ: Դարձէ քարը
եւ զիս հոն պիտի տեսնես, ճեղքէ փայտը

եւ ես հոն եմ »: Բայց քեզ քարին ու փայտին մէջ զտնելու համար հարկաւոր է կամբը քեզ փնտռելու, կարողութիւնը քեզ տեսնելու: Եւ այսօր մարդոցս է շատերը չեն ուզեր, չեն գիտեր գտնել քեզ: Եթէ չզգացնես ձեռքդ իրենց գլխուն վրայ եւ ձայնդ իրենց սրտերուն մէջ՝ պիտի չարունակեն փնտռել միայն իրենց զիրենց առանց գտնելու, վասն զի ոչ ոք տէր է իր անձին եթէ չունի քեզ: Բարեմն մենք քեզի կ'աղաչենք, ո՛վ Քրիստոս, մենք, ուրացողներս, յանցաւորներս, տարածած ծնունդներս, մենք որ դեռ կը յիշենք քեզ ու կը ջանանք ապրիլ քեզի հետ, բայց միշտ չափազանց հեռու քննէ, վերջիններս, յուսահատներս, դարձած շրջանաւորված են եւ զահաւէժ անդունդներէ, մենք կ'աղաչենք քեզի որ դուն դատնաս անգամ մըն ալ մարդոց մէջ որ քեզ սպաննեցին: Մարդոց մէջ որ կը շարունակեն սպաննել քեզ, տալու մեզի ամենուս՝ խաւարի մէջ մարդասպաններու՝ ճշմարիտ կեանքին լոյսը:

Մէկէ աւելի անգամներ երեւեցար՝ Յարութենէ վերջ՝ ապրողներուն: Անոնց՝ որ կը կարծէին ատել քեզ, անոնց՝ որ քեզ պիտի սիրէին նոյն իսկ եթէ Աստուծոյ որդի ըլլայիր, ցուցուիր քու զէմբղ եւ խօսեցար քու ծայնովդ: Ժայռերու եւ աւազներու մէջ ծածկուած ճգնաւորները, միանձնները՝ մենաստաններու երկայն գիշերներուն մէջ, սուրբերը լեռներուն վրայ տեսան քեզ, լսեցին քեզ, եւ այն օրէն՝ ուրիշ բան չխնդրեցին եթէ ոչ մահուան շնորհը՝ քեզի հետ միանալու համար: Դուն լոյս եւ խօսք էիր Պողոսի ճաթուն վրայ: Կուր եւ արին փրանկիսկոսի այրին մէջ, յուսահատ եւ կատարեալ սէր կատարինէի եւ Թերեզայի խցիկներուն մէջ: Եթէ մէկուն համար դարձար, ինչո՞ւ չես դադար անգամ մը ամենուն համար: Եթէ անոնք արժանի էին քեզ տեսնելու իրաւունքովն իրենց խանդաղակաթ սիրոյն, մենք կըրնանք վերակոչել իրաւունքները մեր ամառի յուսահատութեան: Այն հոգիները քեզ վերակոչեցին անմեղութեան զօրութեամբը:

մերինները քեզ կը կանչեն տկարութեան եւ անարգութեան խորքերէն: Եթէ գոհացուցիր Սուրբերուն հիացումը՝ ինչո՞ւ պիտի չվազէիր դատապարտեալներուն արցունքին: Չըսիր թէ եկած ես հիւանդներուն եւ ոչ թէ ողջներուն համար, անոր համար որ կորսուած է եւ ոչ թէ անոնց որ մնացած են: Եւ ահա կը տեսնես դուն որ բոլոր մարդիկ վարակուած են եւ տնդոտ, եւ թէ ամէն ոք՝ ինքզինք փնտռելով՝ մալուրած է եւ քեզ կորսնցուցած: Երբեք ինչպէս այսօր քու պատգամը կարեւոր է եղած եւ երբեք ինչպէս այսօր մոռցուած է եւ անարգուած: Սատանայի թագաւորութիւնը հասած է այլ եւս իր լիուրի հասունութեան, եւ փրկութիւնը զոր ամէնքը կը փնտռեն դանդաշելով՝ միայն քու թագաւորութեանդ մէջ կրնայ ըլլալ:

Մենք փորձառութիւնը կը հասնի վախճանին: Մարդիկ՝ հեռանալով Աւետարանէն՝ զտան աւերածը եւ մահը: Մէկէ աւելի խոստումներ, մէկէ աւելի սպանալիքներ իրականացան: Այսուհետեւ, մենք յուսահատներս չունինք ուրիշ ոչինչ՝ եթէ ոչ քու դարձիդ յոյսը: Եթէ չգաս արթնցնելու մեզ՝ որ մեր դժոխքին գարշահոտ գայտին մէջ կծիտած կը ճնանանք, նշան է որ պատիժը քեզի կը թուի դեռ չափազանց կարճ եւ թեթեւ՝ մեր մատնութեան համար, եւ թէ չես ուզեր փոխել կարգը քու օրէնքներուդ: Եւ թող քու կամքդ ըլլայ այժմ եւ միշտ, երկինքն ու երկիր վրայ:

Բայց մենք, վերջիններս, քեզի կ'ըսպասենք, քեզի պիտի սպասենք ամէն օր, ի հեռուէկ մեր անարժանութեան եւ ամէն անկարելի: Եւ բոլոր սէրը զոր պիտի կրնանք ճմլել հանել մեր աւերակ սրտերէն՝ պիտի ըլլայ քեզի համար, ո՛վ խաչեւեալ, որ տառապեցար մեր սիրոյն համար, եւ արդ մեզ կը տառապեցնես կարողութեամբը քու անողորմ սիրոյդ:

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՊԱՊԻՆԻ

Թրգմ. Հ. Ա. ՂԱԽԵԼԱՆ